

Значення праці В. Сімовича в літературознавчому дискурсі 1930-х років і сьогодні. Нарис як один із перших цілісних популярних «портретів» Федьковича, що органічно поєднує біографію, аналіз творчості й широкий суспільно-культурний контекст. Рідкісний для доби зразок синтезу наукового та художньо-публіцистичного стилів. Праця як документ федьковичезнавства і водночас свідчення дієвості науково-популярної розвідки в умовах національного поневолення, форма спротиву через культуру. Майже повна відсутність нарису в сучасному науковому обігу як прогалина, що потребує заповнення. Перевидання як найкраща перспектива для повноцінного введення тексту в літературознавчий дискурс.

Список використаної літератури

1. Сімович В. Юрій Федькович. Життя й діяльність (Із нагоди 100-ліття уродин). З додатком: Іван Брик. Федькович у «Просвіті». Львів : Накладом Т-ва «Просвіта», 1934. 72 с.

Лариса Корновенко,
кандидат філологічних наук, доцент
Черкаський національний університет
імені Б. Хмельницького

ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ЦІННІСНА КАТЕГОРІЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА ПОЛЬСЬКІЙ КАРТИНАХ СВІТУ

Сучасний антропоцентричний світ європейської культури та цивілізації актуалізує питання толерантності на всіх рівнях: особистісному і міжособистісному, державному і міждержавному. Особливо яскраво висвітлює значущість питання толерантності у світовому співтоваристві та в міжкультурному спілкуванні сучасна політична ситуація. Політична толерантність знаходить своє відображення у мовленні, її дослідження викликає інтерес саме через недостатню увагу до цієї теми.

Толерантність, у традиційному використанні в українській мові – *терпимість*, це адекватне і коректне сприйняття ‘*іншості*’, ‘*інакшості*’, в польській мові – *tolerancja, tolerancyjny*, що означає повагу до свободи інших, їхніх поглядів та звичаїв. Польською мовою часто наголошують, що

толерантність – це не те ж саме, що сприйняття (аксептація), а скоріше терпимість до відмінностей. Світовий та вітчизняний досвід доводить, що толерантність є запорукою конструктивного розвитку особистості, соціуму, держави і сучасної цивілізації загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен толерантності є багатовимірним і багатоаспектним, таким його задекларовано у Резолюції Генеральної Конференції ЮНЕСКО (Декларація 1995). Саме тому вивченням його специфіки займаються представники різних галузей наукового пізнання: філософії і політології (Ханстантинов, 2011), психолого-педагогічних наук, соціального та публічного права (Галицький, 2011), журналістики, мовознавства, лінгвокультурології (Бацевич, 2010; Вергазова, 2013, Тікан, 2021) тощо. Зазвичай у лінгвістиці толерантність досліджують як мовну або комунікативну компетентність з урахуванням лінгвокультурних аспектів міжособистісної взаємодії мовців, як основу комунікативної компетенції (Бацевич, 2010, с. 108–119).

Попри широку вживаність поняття «толерантність» у сучасному дискурсі, в науковій літературі його аналіз залишається фрагментарним, особливо у межах лінгвістичних розробок. Вивчення питань, пов'язаних із змістовим наповненням толерантності як концепту, здійснюється автором статті у попередніх публікаціях [4].

Дух пізнання вимагає від сучасного дослідника охоплення предмету у його всеосяжності, цілісності. Актуальність дослідження зумовлена недостатнім вивченням проблеми впливу суспільно-політичної лексики на мовну свідомість та поведінку реципієнта, практичне значення детерміноване нагальною на сьогодні потребою пошуку балансу між маніпуляцією свідомістю і збереженням своєї ідентичності, 'самості'. На сьогодні вже можна з упевненістю стверджувати, що в мові у концентрованому вигляді відбиваються особливості суспільної свідомості, звички, традиції, норми, цінності (Селіванова 2012, 197).

Поняття толерантність по-різному усвідомлюється мовною особистістю, залежно від цього у неї формується не лише мовна картина світу, а й ціннісні

критерії поведінки, громадянська позиція. Необхідність дослідження феномену толерантності, терпимості, в складний час для українського суспільства, зумовлена важливими науковими й практичними завданнями. З огляду на це, обрана нами для вивчення тема: толерантність як ціннісна категорія в українській та польській картинах світу крізь призму сприйняття сучасною молоддю є актуальною. У пропонованій статті з'ясуємо, як відбивається *толерантність* у мовній свідомості української та польської молоді. Нами було проведено експеримент вже за апробованою методикою [4]: респондентам запропоновано записати перше-ліпше слово-реакцію, яке викликає прочитане слово. Жодних обмежень (мовних: українською мовою чи польською, часових) для висловлення реакції не ставилося. Саме цей матеріал було використано для опису вербальних асоціацій та побудови асоціативного поля. Для всіх реакцій (слів-асоціацій) підраховано загальну кількість та частотність уживаності того чи того слова, словосполучення тощо. За принципом частотності реакцій було побудоване асоціативне поле поняття: ядерна зона (словникове значення тієї чи іншої лексеми), менш уживані – навколоядерна зона, периферію становлять одиничні реакції. У доповіді буде розглянуто асоціації, які ми отримали на словостимул *толерантність* в результаті експерименту-2025р.

Аналіз реакцій-асоціацій доводить, що у мовній свідомості реципієнтів відсутнє стереотипне бачення толерантності. Немає узгодженої реакції, яка могла б схарактеризувати образ *толерантності*, сформований у мовній свідомості реципієнтів.

Таким чином, було з'ясовано, які асоціації у свідомості сучасних студентів викликає соціально значуще поняття *толерантність*. Порівняння асоціативного поля *толерантність* - 2025 року з аналогічними 2013–2014рр.та 2018р. уможлиблює висновок щодо певних змін у сприйнятті поняття, оскільки у попередньому дослідженні ядро поля становили узгоджені реакції. Всі тлумачення поняття *толерантність*, зафіксовані у Словнику української мови, знаходять відображення у суспільному дискурсі (мова ЗМІ) та мовній свідомості реципієнтів. Встановлено, що образ *толерантності* у мовній свідомості молоді

асоціюється переважно з позитивними реакціями, що відповідає потребам сучасних цивілізаційних викликів.

Доведено наявність певного зв'язку між вербалізованими асоціаціями та професійною орієнтацією реципієнтів. Окремі поодинокі реакції не піддавалися однозначному описові. У перспективі з метою подальшого вивчення механізмів асоціювання автор планує залучити інструментальну нейролінгвістичну методику. Передбачаємо також додаткове опитування студентів для з'ясування того, чи насправді вони виявляють толерантність у різноманітних комунікативних ситуаціях. Вважаємо, що подібне дослідження має не тільки теоретичне, а й прикладне значення: аналіз вербалізованих асоціацій уможливорює створення цілісного образу, який існує у свідомості реципієнтів.

Список використаної літератури

1. Бакальчук В. О. Тенденції етнокультурної толерантності в українському суспільстві / В. О. Бакальчук // Стратегічні пріоритети. 2007. № 4 (5). С. 69–75.
2. Бацевич Ф.С. Лінгвокультурні аспекти комунікативної толерантності. Соціогуманітарні проблеми людини. 2010. № 5. С. 108-119
3. Галицький І. Толерантність у культурно-правовому вимірі. Актуальні проблеми держави і права. 2011. № С. 446–453. Режим доступу: <http://apdp.in.ua/v60/64.pdf>
4. Корновенко Л. Толерантність / інтолерантність у суспільній свідомості черкащан (за результатами асоціативного експерименту 2013-2014 рр.). Мовознавчий вісник Збірник наукових праць. 2016. Випуск 21. Черкаси. С. 185–193.
5. Селіванова, О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Підручник. 2-е вид., випр.і доп. Черкаси. 2017. С. 890
6. Тікан Я. Концепт «толерантність» у лексико-семантичному, когнітивно-дискурсивному, семіотичному та лінгвокультурному аспектах // <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/756520ab-85d1-4727-b0b6-e67fb1197e04/content>

7. Ханстантинов В. Теоретико-методологічні засади дослідження толерантності. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2011. с. 36–42 // Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_022_2011_5_8
8. Хижняк О. Соціальна толерантність в теоретико-соціологічному вимірі. Автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. соціол. н. Харків. 2010. 18с.// Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/go/995_503
9. Яворська Г., Ларіна Е. Мовна толерантність у контексті соціально-гуманітарних наук (частина 1). Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 6. Том 1. 2016. С. 103–106.

Віра Котович,
доктор філологічних наук, професор
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

**ВАСИЛЬ СІМОВИЧ ЯК ПРОДОВЖУВАЧ ОНОМАСТИЧНИХ
ПОШУКІВ МИКОЛИ СУМЦОВА, ВОЛОДИМИРА ОХРИМОВИЧА,
ІВАНА ФРАНКА**

1944 року в часописі «Краківські вісті» Я. Рудницький, аналізуючи науковий доробок В. Сімовича, зокрема його «праці з поля особового назовництва – ономастики», наголошує, що «в історії українського назовництва репрезентує Сімович – після Сумцова, Охримовича й Франка – напрямок, який кладе увагу передусім на джерельне зібрання матеріялу і мовознавчу його інтерпретацію» [2].

Розглянемо, на які напрацювання М. Сумцова, В. Охримовича та І. Франка спирався В. Сімович у своїх ономастичних дослідженнях.

У журналі «Кіевская старина» 1885 року М. Сумцов публікує статтю «Марорусскія фамильныя прозванія» [4], присвячену всебічному аналізу походження, та побутування народних прізвищ в українському селянському середовищі.

Автор починає дослідження з припущення про нібито одноманітність сільських прізвищ, але доводить, що це лише поверхнєве враження. Насправді